

Peppi Sjöholm

LIHASÄÄRET JA KAMPAUSHIRVIÖT

Kuinka kahdessa suomalaisessa naistenlehdessä kirjoitettiin
muodin muuttumisesta 1920-luvulla

TIIVISTELMÄ

Peppi Sjöholm: Lihassääret ja kampaushirviöt: kuinka kahdessa suomalaisessa naistenlehdessä kirjoitettiin muodin muuttumisesta 1920-luvulla

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Historia

Helmikuu 2020

Kandidaatintutkielmassani tarkastelen sitä miten naisten muodin muuttumista käsiteltiin suomalaisissa naistenlehdissä 1920-luvulla. Lähteinäni käytän kahta 1920-luvun naistenlehteä: oikeistolaisista *Naisten ääntä* ja vasemmistolaisista *Toveritarta*. Olen poiminut *Naisten äänestä* ja *Toverittaresta* yhteensä 38 naisten muotia käsittelevää juttua. Tutkin sitä miten muodin muuttumisesta kirjoitettiin. Ketkä kannattivat uutta muotia ja ketkä vastustivat sitä? Millaisia argumentteja he käyttivät?

Muuttuva muoti kiinnosti 1920-luvun naistenlehtien toimittajia, ja siitä kirjoitettiin sekä *Naisten äänessä* että *Toverittaressa*. *Naisten äänen* ja *Toverittaren* kirjoittajien asenteet ja mielipiteet erosivat jonkin verran toisistaan, mutta yhtäläisyyksiäkin oli. Uudesta muodista oltiin montaa mieltä, sitä puolustettiin ja vastustettiin moninaisin, usein ristiriitaisin argumentein. Erityisesti *Naisten äänen* toimittajat olivat huolissaan uuden muodin vaikutuksesta sukupuolimoraaliin. Useat *Toverittaren* toimittajat taas kehuivat muotia vapauttavaksi ja käytännölliseksi. Uuden muodin vaikutus naisten yhteiskunnalliseen asemaan ja uskottavuuteen työelämässä askarrutti *Naisten äänen* toimittajia, kun taas *Toverittaressa* kiinnitettiin erityisesti huomiota säästäväisyyteen. Muodin terveellisyydestä oltiin montaa mieltä sekä *Naisten äänen* että *Toverittaren* toimituksissa. Ulkomaisia vaikutteita pidettiin yleisesti terveydelle haitallisina, mutta varsinkin *Toverittaressa* niihin saatettiin suhtautua myös positiivisesti. Usein kirjoittajat kokivat tarpeelliseksi käyttää myös esteettisiä perusteluja. Muodista kirjoittaessa vedottiin enimmäkseen ideologisiin, moraalisiin ja käytännöllisiin seikkoihin, mutta usein kirjoittajat kokivat tarpeelliseksi käyttää myös esteettisiä perusteluja.

Avainsanat: Muoti, muodin historia, 1920-luku, naiset, naistenlehdet, Suomi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Tutkimustehtävä	5
3. Metodologia.....	6
4. Sukupuolimoraali.....	7
5. Vapaus ja käytännöllisyys.....	9
6. Sopiva työpukeutumisen.....	10
7. Muodin turhuus.....	11
8. Säästäväisyys	13
9. Kotimaisuus ja kansainvälisyys.	14
10. Terveys.....	16
11. Johtopäätökset.....	18
12. Lähteet.....	20
13. Kirjallisuus.....	20

1. Johdanto

1910-luvun lopussa Suomi oli sisällissodan runtelema nuori tasavalta, jonka taloudellinen tilanne oli vaikea. Markku Kuisma kuvailee tilannetta näin: ”Elintarvikepula oli huutava ja tuotanto sekasorron jäljiltä lamassa. Osa työvoimasta oli vankileirillä, inflaatio eteni kiitolaukkaa, valtiontalous oli kaaostilassa ja ulkomaiset kauppasuhteet tukossa.”¹ Myös poliittinen tilanne oli sisällissodan jäljiltä jännitteinen, ja kansa oli jakautunut punaisiin ja valkoisiin.

Pahin taloudellinen kriisi alkoi kuitenkin 1920-luvulla olla ohi.² Suomi toipui muun Euroopan mukana suursodan rasituksista ja kulttuuri elpyi. Maailmansodan jälkeistä kulttuuria on kuvailtu ”hulluksi, villiksi ja iloiseksi”. Uusi tekniikka toi elämään valoa ja vauhtia. Taiteen ja kirjallisuuden maailmassa edettiin murroskautta. Kehittyvä massamedia ja levitti uusia vaikutteita ympäri maailmaa. Lehdet, käännöskirjallisuus, radio ja varhaiset mykkäelokuvat toivat Suomeenkin ulkomaisia vaikutteita, kuten jazz-musiikin.³

Myös sukupuolten välisissä suhteissa tapahtui kehitystä. 1920-lukua on luonnehdittu ”uudenlaisen, modernin rakkauden ja vapaampien sukupuoliroolien aikakaudeksi.”⁴ Sodan aiheuttaman inflaation ja miespulan vuoksi naisten työssäkäyminen yleistyi.⁵ Kaupungistumisen ja naisten työssäkäymisen myötä syntyi uusi naismalli, vapaa ja ilotteleva jazz-tyttö. Seksuaalimoraalista käytiin kiivasta keskustelu ja ajan naistenlehdet paheksuivat siveettömiä jazz-tyttöjä.⁶

Muutokset kulttuurissa, maailmankuvassa ja naiskuvassa vaikuttivat voimakkaasti myös muotiin niin Suomessa kuin maailmallakin. Vuosisatojen ajan pitkät helmat ja hiukset olivat olleet Euroopassa naisen tunnus. 1920-luvulla nämä naiseuden ikivanhat tunnusmerkit leikattiin ensimmäistä kertaa pois.

Muutos tapahtui hyvin nopeasti. Vielä 1910-luvulla muodikkaalla naisella oli muhkeanuttura, nilkkapituinen hame ja ainakin näennäisen luonnolliset kasvot. 1920-luvun puolivälin muotikuvissa näkyvät moderneja jazz-tyttöjä joilla on lyhyeksi saksitut polkkatukat, voimakkaasti meikatut kasvot, ja lyhyt mekko joka jättää sääret paljaksi.⁷ Uusi muotipuku salli käyttäjälleen enemmän fyysisistä liikkumavapautta, ja se heijasteli uutta itsenäistä ja vapaata naisihannetta.

¹ Markku Kuisma, *Modernia Suomea rakentamassa*, s. 36.

² Markku Kuisma, *Modernia Suomea rakentamassa*, s. 38.

³ Pekka Tarkka, *Nuoren tasavallan taide ja tiede*, s. 107.

⁴ Kaartinen, Salmi, Tuominen, *Maamme, itsenäisen Suomen kulttuurihistoria*, s. 79.

⁵ Marketta Franck, *Waatten viesti ja wiettelys*, s. 199

⁶ Kaartinen, Salmi, Tuominen, *Maamme, itsenäisen Suomen kulttuurihistoria*, s. 80.

⁷ Marketta Franck, *Waatten viesti ja wiettelys*, s. 199

Näin suuri muutos herätti varmasti paljon yhteiskunnallista keskustelua, mutta mitä siitä tarkalleen ottaen ajateltiin? Kuinka paljon 1920-luvun muotia kannatettiin tai vastustettiin? Mitä siinä pidettiin hyvänä ja mitä huonona? Ketkä pitivät siitä ja ketkä eivät?

2. Tutkimustehtävä

Tutkin sitä miten 1920-luvun suomalaisissa naistenlehdissä kirjoitettiin muodin muuttumisesta. Pysin selvittämään millaisia ideologisia, poliittisia ja käytännöllisiä perusteluja käytettiin. Vedottiinko kauneuteen, käytännöllisyyteen, tasa-arvoon, politiikkaan, uskontoon, perinteeseen, moderniuteen, isänmaallisuuteen vai kansainvälisiin esikuviin?

Lähteikseni olen valinnut kaksi 1920-luvulla ilmestynyttä naisille suunnattua aikakauslehteä: *Naisten äänen* ja *Toverittaren*. Valitsin ne selattuani erilaisia Kansalliskirjaston digitoimia 1920-luvun lehtiä, ja todettuani että *Naisten äänessä* ja *Toverittaressa* kirjoitettiin verrattain paljon muodista. Nämä lehdet ovat kiinnostavia myös siksi että niistä on oikeistolainen ja toinen vasemmistolainen. Sisällissodan jälkeinen Suomi oli jakautunut maa, ja halusin valita erilaisia poliittisia kantoja edustavat lehdet. Oikeistolainen *Naisten ääni* oli suunnattu yhteiskunnallisesti valveutuneille keski- ja yläluokan naisille. *Toveritar* taas oli Suomen sosiaalidemokraattisen puolueen ylläpitämä lehti joka oli suunnattu vasemmistolaisille työläisnaisille

”Muoti” mielletään historiankirjoituksessa toisinaan yläluokan yksinoikeudeksi. 1900-luvulla se levisi kuitenkin yhä suuremman kansanosan saataville. Suomalainen tekstiiliteollisuus kasvoi nopeasti ja vaatteita valmistettiin yhä enemmän sarjatuotantona.⁸ Yhä useammalla oli varaa ostaa vaatteita yhä useammin, ja muoti levisi yhä suuremman kansanosan saataville. Tahdon tutkia oikeistolais- ja vasemmistolaislehteä nähdäkseni erosivatko eri yhteiskuntaluokille ja poliittisille ryhmille suunnatut lehdet siinä miten ne kirjoittivat muodista. Voisi esimerkiksi kuvitella, että keski- ja yläluokkaisille naisille suunnattu lehti olisi suhtautunut muotiin positiivisemmin, kuin työläisnaisille suunnattu vasemmistolaislehti. Kenties oikeistolaisessa *Naisten äänessä* vedottiin useammin uskontoon ja isänmaallisuuteen. Sen sijaan vasemmistolaisessa *Toverittaressa* saatettiin vedota useammin tasa-arvoon ja säästäväisyyteen. On myös mahdollista että suomalaiset oikeistolaiset suhtautuivat lyhyisiin hiuksiin kielteisesti siksi että ne yhdistettiin naispunakaartilaisiin, joista monet olivat leikanneet hiuksensa lyhyiksi.

⁸ Saarikangas, Mäenpää, Sarantola-Weiss, *Suomen kulttuurihistoria 4*, s. 380.

3. Metodologia

Naisten ääni ja *Toveritar* löytyvät digitoituna Kansalliskirjaston nettisivuilta. Etsin niistä muotia käsitteleviä artikkeleita aikarajauksella 1920-1929. Käytin hakusanoja ”muoti” ja ”pukeutuminen”. Osumia tuli kymmeniä. Hakusanalla ”muoti” tuli 87 osumaa *Naisten äänessä* ja 29 osumaa *Toverittaressa*. Hakusanalla ”pukeutuminen” tuli 65 osumaa *Naisten äänessä* ja ”25” osumaa *Toverittaressa*. *Naisten äänessä* osumia siis tuli paljon enemmän. Tulokset eivät kuitenkaan ole aivan verrannollisia, sillä *Naisten ääntä* ilmestyi tutkimusaikana 208 numeroa ja *Toveritarta* vain 134. Tarkoitukseni ei olekaan tehdä määrällistä tutkimusta, vaan laadullinen tutkimus. Tutkin sitä minkälaisia argumentteja muodista keskusteltaessa käytettiin. Millä perustein muotia puolustettiin tai vastustettiin? Mihin asioihin ja arvoihin vedottiin? Tutkimusmetodini on siis diskurssianalyysi.

Suuri osa hakutuloksista oli tutkimustehtävän kannalta sopimattomia. Halusin tutkia nimenomaan asenteellisia tekstejä, joten jätin pois esimerkiksi mainokset ja ”muotikatsaukset”, joiden tarkoituksena oli myydä jotain, tai kertoa mikä oli muodissa.

Hakusanoilla ”muoti” ja ”pukeutuminen” tuli myös paljon sellaisia osumia jotka eivät lainkaan liittyneet muotiin tai pukeutumiseen. Hakukone tarjosi minulle esimerkiksi juttua joka käsitteli ”muodissa olevia huonekasveja”. Nämä tulokset karsin pois. Kokeilin myös muita aiheeseen liittyviä hakusanoja kuten ”kampaus”, ”ehostus”, ”kauneus”, ”vaate” ja ”puku”. Näillä hakusanoilla ei kuitenkaan löytynyt paljoa aiheeseen liittyviä tuloksia, joten päätin pitäytyä kahdessa hakusanassa.

Karsittuani pois aiheeseen liittymättömät hakutulokset, tarkasteltavaksi jäi 28 juttua *Naisten äänestä* ja 10 juttua *Toverittaresta*. Tutkimuksessasi käyn läpi näissä jutuissa esitettyjä mielipiteitä ja niiden perusteluja. Jaottelen perusteluja erilaisiin kategorioihin. Usein esitetyistä perusteluista muodostuu seitsemän kategoriaa: sukupuolimoraali, vapaus ja käytännöllisyys, sopiva työpukeutuminen, muodin turhuus, säästäväisyys, kotimaisuus ja kansainvälisyys, sekä terveys.

Aikaisemmin aihetta on tutkinut Taru Parikka, joka käsitteli vuosisadan vaihteen suomalaisten aikakauslehtien muotijuttuja Pro gradu tutkielmassaan *Muotihulluutta ja terveyden teesejä : pukeutuminen naisten terveyden ja toimintamahdollisuuksien määrittäjänä suomalaisissa aikakauslehdissä vuosina 1889-1914*. Myös Arja Turunen sivusi aihetta teoksessaan *Hame, housut, hamehousut – Vai mikä on tulevaisuutemme*, joka käsitteli ”naisten päällyshousujen käyttöä koskevia pukeutumisohjeita ja niissä rakentuvia naiseuden ihanteita suomalaisissa naistenlehdissä 1889-1945”. Yleisemmin muodin historiasta on kirjoittanut Marketta Franck teoksessaan *Waatteen viesti ja viettelys*.

4. Sukupuolimoraali

”Suuri osa naisiammekin, varsinkin nuorempaa polvea — ikävä todeta — on nykyään luisumassa turmion tielle. Heidän korkein päämääränsä on kulkea huveissa, istua kahviloissa, vieläpä — kapakoissakin, missä löytävät samankaltaista keveää seuraa, ja antautuvat täysin siemauksin nautinnon pyörteisiin. Siellä kilistellään laseja, valvotaan aamupuoleen yötä, tullaan kotiin väsyneinä ja ryhdittöminä. Sellainen elämä kuluttaa. Ei auta puuterit ja ihomaalit peittämään kasvojen ennenaikaista kelmeyttä, ei päivä-uni selvittämään silmien himmeyttä. Pois katoaa nuoruus ja sulo, todellisen naisen viehättävimmät ominaisuudet. Tuollaista naista ei siivo mies hevin vaimokseen mieli. ”Hetken sellaisen nukan kanssa kyllä leikittelee”, mutta kotinsa valtijattareksi, lastensa äidiksi ei kunnollinen mies koskaan huoli sellaista ”jätettä”.” (*Naisten ääni*, 16.5.1925, s.5)

”Aikakautemme on sairas” julisti Jenny Jussila *Naisten äänen* jutussa vuonna 1925.⁹ Jussila mukaan epävarma sota-aika yllytti ihmisiä ”kilpajuoksuun sodan raunioilla” ja teki heistä nautinnonhaluisia, rahanhimoisia ja viinaanmeneviä. Vastuun sodan turmeleman yhteiskunnan pelastamisesta Jussila sälytti naisten harteille. Pelastaakseen yhteiskunnan naisten oli oltava esimerkillisen raittiita, siveellisiä ja tarmokkaita. Jussilan mukaan nuoret naiset olivat erityisen turmeltuineita, he kävivät kapakoissa ja ”antautuivat nautintoihin”. Tällaiset naiset eivät Jussilan mielestä olleet uskottavia eivätkä luotettavia. Miehetkään eivät Jussilan mukaan arvostaneet tällaisia naisia, vaan pitivät heitä ”jätteinä”, jotka kelpasivat kyllä seksiin mutteivät avioliittoon. Näiden moraalisten seikkojen lisäksi Jussila katsoi tarpeelliseksi vedota myös estetiikkaan. Hän huomautti että juhliminen pilaa kauneuden tekemällä kasvojen ihon kelmeäksi. Tätä kelmeyttä voitiin yrittää peittää ”puutereilla ja ihomaaleilla”, mutta niistä ei ollut apua. Hyveellisellä naisella oli luonnonkauniit kasvot, joten meikki oli paheellisen naisen merkki.

Naisten äänessä muotia käsitteli ahkerasti pakinoitsija joka käytti nimimerkkiä ”Tähystäjä”. Toisin kuin Jussila, Tähystäjä ei katsonut naisten olevan yksin vastuussa moraalista. ”Langenneita naisia” käsittelevässä pakinassa Tähystäjä siteerasi ”erään savolaiseukon” kirjettä.¹⁰ Savolaiseukko kertoi kuulleen miesjoukon keskustelevan naisten muodista. Sarkastiseen sävyyn hän ihmetteli miksi miehet jotka ”aina juttelevat yleivistä, suurista sekä kauas kantoisista asioista ja ihanteista, eksyvät näin arkipäiväisyyteen”. Sitten hän kuvaili miesten esittämiä mielipiteitä:

⁹ Naisten ääni, 16.5.1925, s. 5.

¹⁰ Naisten ääni, 15.8.1927, s. 10.

”Eräs joukosta joutuisin selitti: ”Naisten täkäläiset puvut ovat säädyttömiä, siveyttä loukkaavia, koska ne esittävät omistajansa sellaisena, että miehet syttyvät ja palavat himon hekumassa”.”

Miesten mukaan siveettömästi pukeutuva nainen siis houkutteli miehen syntiin. Nainen oli vastuussa paitsi omasta käytöksestään, myös miesten käytöksestä. Savolaiseukko huomautti kitkerästi ettei kukaan kuitenkaan puhunut ”langenneista miehistä”, vain naiset saattoivat langeta. Tässä Tähestäjä arvosteli sarkastisen savolaiseukon suulla aikansa kaksinaismoralismia.

Toisessa pakinassa Tähestäjä kommentoi erään mieslukijan lähettämää kirjettä.¹¹ Mies valitti naisten muodin olevan säädyttöä. Naiset pukeutuivat niin että niin että ”kaikki muodot ja ruumiin osat näkyvät aivan tarkalleen sen läpi, ja sitä paitsi ovat käsivarret, puoli selkää ja rintaa aivan alastomat”. Miehen mukaan muoti jäljitteli luonnonkansojen pukeutumista. Pukeutuessaan paljastavasti naiset siis käyttäytyvät hänen mielestään kuin alemman sivistystason edustajat. On kiinnostavaa että tämä mieskirjoittaja mielsi luonnollisuuden merkiksi kehittymättömyydestä. Tähestäjä taas esitti useissa pakinoissaan luonnollisuuden positiivisessa valossa ja yhdisti sen järkevyyteen ja säästäväisyyteen.¹²

Mies arveli että naiset pukeutuivat säädyttömästi ”mielistelläkseen miesmaailmaa ja herättäkseen sen alhaisimpia vaistoja eloon”. Naiset siis pyrkivät pukeutumisellaan manipuloimaan miehiä, mikä oli ilmeisesti paha asia, vaikka kirjoittaja samalla vakuuttikin ettei tällainen manipulaatio toimi. Lopuksi hän vielä valitti että ”monen aviomiehen on täytynyt lausua oikein kovat sanat saadaksensa vaimonsa sellaisesta hullutuksesta luopumaan”. Aviomiehellä oli siis oikeus päättää vaimonsa pukeutumisesta, mutta hänen ei olisi pitänyt joutua tekemään niin. Vaimon olisi itse pitänyt tajuta pukeutua säädyllisesti.

Tähestäjä kehui miestä järkeväksi ja arveli että ”jos oikein miesten enemmistö olisi sillä kannalla, niin kylläpä silloin ei tarvitsisi katsella noita puolialastomia hupakoita”. Näin hän antoi ymmärtää, että naiset pukeutuivat paljastavasti koska suurin osa miehistä piti siitä. Samassa jutussa hän kuitenkin kutsui paljastavaa pukeutumista rumaksi. Hänen mukaansa naiset paljastivat rumia ruumiinosia, kuten paksuja käsivarsia ja luisevia selkiä. Paljastava muotipuku vaati käyttäjältään tietynlaisen ruumiin, ja vääränlaiset ruumiinosat olisi ollut parempi peittää.

Tähestäjän suhtautuminen paljastavaan pukeutumiseen oli varsin ristiriitaista. Hänen mukaansa se miellytti miehiä, mutta oli kuitenkin rumaa. Lisäksi se oli alentavaa ja esineellistävää, koska se oli ”jäännöstä niiltä ajoilta, jolloin nainen ei ollut miehen silmissä muuta kuin

¹¹ Naisten ääni, 15.3.1924, s. 12.

¹² Naisten ääni, 29.10.1921, s. 11.

sukupuoliolento, naaras, jota arvosteltiin vain ruumiinrakenteen mukaan kuin luontokappaletta ainakin”.

Toisin kuin mieskirjoittaja, Tähystäjä ei syyttänyt paljastavasta pukeutumisesta naisia. Hänen mukaansa naiset pukeutuivat paljastavasti koska miehet niin halusivat. Tähystäjä ei vaikuta olleen kovinkaan huolissaan manipuloiduista miehistä, vaan häntä huoletti lähinnä esineellistävän pukeutumisen vaikutus naisen asemaan.

Myös *Toverittaren* toimituksessa oltiin huolissaan turmeltuneesta nuorisosta. Helsingin sosiaalidemokraattisen naisyhdistyksen työväen raittiusliiton edustajakokouksessa esittämässä alustuksessa uusi muoti kuvattiin osana ”siveellistä rappiotilaa”, joka oli saanut porvariluokassa huomattavan jalansijan ja uhkasi levitä myös työläisten keskuuteen:

”Saattaa tuntua pikkumaiselta puhua ihmisten ulkonaisesta käyttäytymisestä, pukeutumisesta, huvittelusta y.m. Mutta varmasti ovat nämä seikat tunnusmerkillisiä siveelliselle rappeutuneisuudelle. Sellaisesta huvittelujen ja nautintojen pyörteestä, jota eletään esimerkiksi pääkaupungissamme nykyään, ei milloinkaan nouse kieltolain puoltajia. Se kevyt elämäkäsitys, täydelleen puuttuva vakaumus ja jalojen aatteiden harrastus, joka nuorisoon kaikissa kansankerroksissa nykyään on lyönyt leimansa, ei anna suuriakaan toiveita olojen pikaisesta muuttumisesta.”

Näissä muodin siveellisyyttä käsittelevissä teksteissä näkyy 1920-luvulle tyypillinen sukupuolimoraalia ja naisten seksuaalisuutta koskeva huoli ja polemiikki.

5. Vapaus ja käytännöllisyys

Edellisessä luvussa käsittelemäni *Naisten äänen* pakinoitsija Tähystäjä oli selvästi huolissaan uuden muodin vaikutuksesta naisten asemaan. *Toverittaresta* ei löydy samanlaista huolta. Jotkut *Toverittaren* kirjoittajat suhtautuivat uuteen muotiin varsin positiivisesti. ”Nouseva naissuku on oleva vapaa kampauksen kuormasta ja jäävä vapaaksi” julisti Dorothea Hansen.¹³ Hän kannusti epäröiviä naisia leikkaamaan hiuksensa, koska pitkät hiukset eivät enää koskaan palaisi muotiin. Todisteena Hansen käytti historiallisia esimerkkejä. Hän huomautti että 1700-luvulla miehillä oli pitkät palmikot ja naisilla korkeat tornikampaukset, eikä niitä enää ikävöinyt kukaan. Siispä naisten pitkiä hiuksiakaan ei enää tultaisi ikävöimään, joten jokainen voisi huoletta katkaista palmikkonsa. Menneiden vuosisatojen kampauksia Hansen piti rumina ja naurettavina, hän nimitti niitä ”kampaushirviöiksi” ja ”hiuslaittekummituksiksi”. Vanhanaikainen tapa täydentää kampausta irtokiharoilla ja palmikoilla oli hänestä luonnoton. Uusi lyhyt polkkatukka taas oli luonnollinen,

¹³ Toveritar, 1.3.1928, s. 8.

kaunis ja tasa-arvoinen. Tässä luonnollisuus ei merkinnyt kehittymättömyyttä, vaan jonkinlaista järkevää ja koreilematonta kauneutta. Hansen edusti päinvastaista kantaa kuin *Naisten äänen* Tähystäjä, jonka kirjoituksissa uusi muoti esitettiin epäluonnollisena, rumana ja naisia alistavana.

Toverittaresta löytyi myös humoristinen pakina, jonka kirjoittaja kritisoi leikillisesti miehiä, jotka kielsivät vaimojaan leikkaamasta polkkatukkaa, vaikka se olisi ollut varsin käytännöllinen.¹⁴ Tämä oli kirjoittajan mielestä erityisen outoa ottaen huomioon että vanhemmilla naisilla hiukset olivat usein varsin ohuet. Sitä paitsi miehet eivät muutenkaan voineet juuri ihailia naisten pitkiä hiuksia, sillä sopivaisuussyistä ne oli aina pidettävä nutturalla niskassa. Kirjoittaja huomautti leikillisesti, että muinaisina aikoina miehilläkin oli ollut pitkät hiukset ja parrat, ja pohti pitäisikö naisten vuorostaan vaatia miehiä säilyttämään ”nämä vaivalloiset koristukset”.

6. Sopiva työpukeutumisen

Uudet naisille auenneet työpaikat ja työpukeutuminen herättivät hämmennystä. Tähystäjä valitti ettei naistyöntekijöitä otettu vakavasti, mikä oli heidän omaa syytään.¹⁵ Naistyöntekijät eivät keskittyneet työhönsä vaan miettivät lähinnä ulkonäköään. He pukeutuivat kuin tanssiaisiin ja pyrkivät tekemään ulkonäöllään vaikutuksen miesasiakkaisiin. Tämän vuoksi naistyöntekijöitä ei otettu vakavasti ja siitä saivat kärsiä nekin jotka käyttäytyivät kunnolla. Jälleen kerran muodikkaat naiset vaaransivat koko naissukupuolen aseman! Tähystäjän mukaan paljastava työpukeutuminen altisti naiset myös kylmälle. Hän kirjoitti vähäpukeisista apteekkityöntekijöistä¹⁶ ja ohuita silkkisukkia käyttävistä naiskonttoristeista,¹⁷ jotka uhkasivat sairastua vetoisissa työpaikoissaan.

Toisessa jutussa Tähystäjä kritisoi naisia, jotka arvostelivat toisten naisten pukeutumista. Hänen mukaansa tällainen nainen näki toisessa naisessa vain objektin:

”Ja samassa hänen katseensa iskiivät tuon toisen pukuun. Oliko se muodinmukainen, istuiko se hyvin, oliko se ensiluokkaisen ompelijan valmistama, pukiko se asianomaista, mikä väri olisi paremmin sopinut hänen hipiäänsä ja tukkaansa, olivatko nuo nahat väärentämättömät y. m. Nämä asiat olivat ainoat tärkeät hänen silmissään, sillä hän ei nähnyt sisarensa, eikä arvattavasti itsessäänkään, muuta kuin sukupuoliolennon, naaraan. Hän oli toisin sanoen täysin omaksunut miehisen katsantokannan ja arvostelutavan, kun oli kysymys hänen omasta sukupuolestaan.”

Tähystäjä jatkoi huomauttamalla, että myös kansainvälisiin kongresseihin osallistuvia naisia arvosteltiin ennen kaikkea heidän pukeutumisensa perusteella, ja naisten ulkonäköä pidettiin

¹⁴ Toveritar, 1.2.1929, s. 18.

¹⁵ Naisten ääni, 31.12.1924, s. 13.

¹⁶ Naisten ääni, 27.3.1926, s. 24.

¹⁷ Naisten ääni, 20.10.1923, s. 8.

heidän pätevyyttään tärkeämpänä. Minkään kongressin miesosanottajien pukuja ei koskaan arvioitu jälkeempään lehdessä, mutta naisten pukuja arvioitiin. Tästä Tähystäjä syytti nimenomaan naisia. On kiinnostavaa että Tähystäjä kritisoi naisia jotka arvostelivat toisten naisten pukeutumista, vaikka hän itse syyllistyi pakinoissaan usein samaan.

Toverittaressa ei juurikaan kirjoitettu työpukeutumisesta. Tämä on luonnollista ottaen huomioon ettei lehden kohdeyleisössä varmaankaan ollut montaa apteekkityöntekijää, konttoristia, tai muun keskiluokkaisen ammatin harjoittajaa. Tehdastyöläisten ja piikojen työpukeutuminen ei ehkä herättänyt samanlaista huolta.

7. Muodin turhuus

Naisten Ääni oli naisasialiikkeen äänenkannattaja ja sen kirjoittajat olivat huolissaan siitä miten muoti vaikutti naisten asemaan. Yhdessä pakinassaan Tähystäjä siteeraasi erään ystävättärensä mielipiteitä muodista.¹⁸ Ystävätär vastusti liiallista muodin seuraamista, koska pelkäsi sen vaikuttavan haitallisesti naisten asemaan: alati muuttuvan muodin seuraamiseen keskittyvät naiset eivät ehtineet ajatella yhteiskunnallisia asioita. Tätä hän piti erityisesti nuorten naisten ongelmana.

Kiinnostavaa kyllä, ystävätär katsoi tarpeelliseksi perustella muotivastaisuutensa myös esteettisin argumentein. Ei riittänyt että muodin perässä juokseminen uhkasi naisten asemaa, muoti oli myös naurettavan näköistä. Muodikas puku altisti naiset pilapiirtäjien pilkalle, eli se vähensi heidän uskottavuuttaan. Lisäksi ystävätär vetosi aitouteen sanoessaan ihailevansa epämuodikkaita, ”omintakeisia” naisia. Muodikkaalta naiselta siis puuttui omintakeisuus, hän oli vain kopio muista, ei oma itsensä.

Myös toinen *Naisten äänen* kirjoittaja Jenny Jussila oli huolissaan pilakuvista: ”Jokaisen sanomalehden ja tyhjänpäiväisen pilakirjan pilkanaiheena on nykyajan nainen. Hänet kuvataan puolialastomaksi, polvihameissa, melkein ilman hiuksia ja melkeinpä ilman mitään.”¹⁹ Jussilan mukaan siveettömän muodin vuoksi nykyajan naista pilkattiin kaikkialla. Muodikkaasti pukeutuvat naiset siis vaaransivat koko naissukupuolen maineen.

Kirjoituksissa heijastuu sukupolvien välinen kiulu. Vanhemman polven naisasianaiset suhtautuivat penseästi nuoriin naisiin, jotka elivät vapaata ja modernia elämää. *Naisten äänen* Tähystäjä arvosteli nuoria naisia pinnallisiksi: ”Eräs tuttavani, joka on uhrannut monet kymmenet vuodet elämästään naissuvun vapauttamiseksi, valitti eräänä päivänä haikeasti, että tulokset olivat

¹⁸ Naisten ääni, 23.01.1926, s. 4.

¹⁹ Naisten ääni, 16.5.1925, s. 6.

näin kurjat, että se nuori polvi, jolle uudet olemisen mahdollisuudet, »uusi taivas ja maa» oli valmistettu, ajattelee vain rääsyjään, savukkeitaan ja jazzia.»²⁰

Tässä vaatteet eli ”rääsyt” esitetään tupakan ja jazzin ohella esimerkkinä nuorten naisten turhanpäiväisistä kiinnostuksenkohteista. Aikaisempien sukupolvien naiset olivat työskennelleet ”vapauttaakseen naissuvun”, mutta nuoret naiset eivät käyttäneet saamaansa vapautta oikein. He keskittyivät yhteiskunnallisen vaikuttamisen sijaan huvitteluun.

Tähystäjä puolusti yhteisopetusta ja esitti, että tytöt ovat yhtä hyviä oppijoita kuin pojatkin.²¹ Jotkut tytöt vain pärjäisivät huonosti, koska heidän vanhempansa antoivat heidän ”pukeutua kaikkiin täysikäisen naisen koristeihin ja hepeneisiin” ja tanssia puoleenyöhön. Kaikki tyttöjen aika meni huvitteluun ja he uhkasivat kuolla liikaan tanssimiseen, koska vanhemmat eivät pitäneet kuria. Nämä huonosti kasvatetut tytöt tuhlasivat aikuistuttuaan palkkansa ”koreuksiin ja turhuuksiin”. Tekstissä tehtiin ero täysikäisten naisten ja tyttöjen välille, ja toivottiin että tytöt pukeutuisivat ikänsä mukaisesti. Aikuisten naisten juhlavaatteet miellettiin osaksi lapsille sopimatonta huvittelukulttuuria, joka turmeli nuoret tytöt ja esti heitä menestymästä koulussa. Toisessa jutussa Tähestäjä valittiin että äidit puhuivat ”muodeista ja vaatteista monasti niin innokkaasti, kuin riippuisi elämä ja autuus niistä”. Tämä asenne tarttui tyttäriin, ja hekin alkoivat pitää muotia todellista tärkeämpänä asiana.²²

Tähystäjä arvosteli useaan otteeseen muita naistenlehtiä siitä, että ne kirjoittivat vain muodin kaltaisista tyhjämpäiväisistä asioista: ”Eikö ole nöyryyttävää, että sellaiset lehdet, jotka tarkoittavat naisten kohottamista ja herättämistä, kuolevat kannatuksen puutteessa, mutta ne, jotka heitä nukuttavat, kahlehtivat muotiorjuuteen ja turhamaisuuteen, rehottavat kuin rikkaruoho. Niistä on kotoisin kaikki nuo puolialastomat naiset, jotka kulkevat hihattomina, selkä paljaana, edestä niin syvälle kaarrettuina, että ilettaa katsella.”

Tähystäjälle muoti siis edusti naisille tarjottavaa epä-älyllistä viihdettä, joka piti heidät tietämättöminä yhteiskunnallisista asioista. Paljastavaan pukuun sonnustautunut nainen oli alistunut ja kahlittu ”muodin orja”. Tähestäjät mukaan monet miehetkin olivat harmitelleet naisten ”riettaita” muoteja. Nämä samat miehet kuitenkin pilkkasivat naisasia-aatetta ja siten vähensivät kunnollisten naistenlehtien suosiota. Kun naiset sitten paremman puutteessa lukivat muotilehtiä ja alkoivat seurata muotia, miehet valittavat. Tähestäjän mielestä miehet saivat syyttää vain itseään. Hän arveli että jos miehet todella vastustaisivat ”rietasta muotia”, naiset muuttaisivat käytöstään, sillä ”naisten enemmistö on aivan ihmeellisen taipuvainen noudattamaan sitä, mitä miesmaailma pitää sopivana,

²⁰ Naisten ääni 8.8.1926, s. 16.

²¹ Naisten ääni, 15.8.1925, s. 14.

²² Naisten ääni, 20.2.1927, s. 15.

kauniina ja toivottavana, sen on moneen kertaan havainnut.” Tähystäjä siis toivoi että miehet kannustaisivat naisia lukemaan naisasialehtiä, jotta naiset inspiroituisivat luopumaan muodista, ja miehetkin ilahtuisivat.

Kuten Turunen on huomauttanut teoksessaan *Hame, housut, hamehousut! Vai mikä on tulevaisuutemme?*, muotia arvostelevat *Naisten Äänen* toimittajat kuitenkin olettivat lukijoidensa seuraavan muotia. Lehdessä annettiin neuvoja muodikkaaseen pukeutumiseen, raportoitiin muotinäytöksistä, ja mainostettiin muotituotteita.²³

Toverittaren toimittajat eivät juurikaan saarnanneet muodin turhuudesta. Ehkä he eivät pelänneet työläislukijoiden mieltävän muotia liikaa. Lehestä löytyy kuitenkin yksi juttu jossa Hilja Pärssinen haastattelee ranskalaisen sosialistilehden toimittaja Louise Saumoneaut.²⁴ Saumoneau valitti ettei ranskalaisia naisia saanut kiinnostumaan politiikasta, sillä heitä kiinnostivat vain ”muoti, hovit ja vanhat tavat”. Vasemmistolainen Saumoneau oli siis samoilla linjoilla kuin *Naisten äänen* oikeistolaiset toimittajat, jotka pelkäsivät naisten keskittyvät muotiin ja muihin turhuuksiin yhteiskunnallisten asioiden sijaan.

8. Säästäväisyys

Toveritar-lehti oli suunnattu työläisnaisille ja siinä puhuttiin paljon säästämisestä. Itse Miina Sillanpää jakoi lukijoille säästämisvinkkejä.²⁵ Hänen mukaansa uuden muodin mukaiset puvut olivat niin helppoja tehdä, että kuka tahansa pystyi siihen. Lisäksi hän neuvoi lukijoita hyödyntämään hukkapaloja: ”Jos vielä naiset osaavat nykyistä muotia käyttää hyväkseen, joka sallii eriväristen kankaiden yhdistelmiä puvuissa, voivat he uusia vaatteensa moneen kertaan silti paljon niihin uhraamatta.”

Toinenkin *Toverittaren* kirjoittaja kehuu uutta muotia terveelliseksi, käytännölliseksi ja helpoksi valmistaa kotona:

”Mielestämme nykyään voi jokainen nainen valmistaa pukunsa paljon helpommin kuin ennen, sillä nykyäänhän ei muoti vaadi hamettamme kymmenkaistaiseksi eikä puseroa kahdenkertaiseksi, varustettuna puolella tusinalla luita, niinkuin muistamme tai ainakin tiedämme olleen äitiemme nuorena ollessa. Kaiken kehityksen jumalattarelle kiitos siitä, että nykyajan muoti on terveellisempi ja moninverroin käytännöllisempi.”²⁶

Toverittaressa pukeutuminen mainittiin usein taloutta koskevissa jutuissa. Myös *Naisten äänessä* kannustettiin säästäväisyyteen. Lehti oli suunnattu keskiluokkaisille lukijoille,

²³ Arja Turunen, *Hame, housut, hamehousut! Vai mikä on tulevaisuutemme?*, s. 151-152

²⁴ *Toveritar*, 1.9.1928, s. 12.

²⁵ *Toveritar*, 1.11.1926, s. 3.

²⁶ *Toveritar*, 1.4.1928, s. 8.

joten säästäväisyyttä ei esitetty niinkään välttämättömyytenä, vaan hyveenä johon jokaisen tulisi pula-aikana pyrkiä. Tähestäjä paheksui eliitin tuhlailevaa elämäntapaa, joka soti säännöstelyn ja säästäväisyyden eetosta vastaan.²⁷ Esimerkkinä tuhlaailusta hän mainitsi Suomessa järjestetyn muotinäytöksen, jossa esiteltiin kalliita ulkomaisia pukuja. Ulkomaisten pukujen ostaminen heikensi kotimaan taloutta, koska raha ”valui ulkomaille”. Tähestäjä arveli ettei tällaista tuhlaailua voinut estää tuontisuluilla, koska rikkaat henkilöt voisivat kiertää tuontisulkuja matkustamalla ulkomaille vaateostoksille. Siksi hän toivoikin että yhteiskunnassa johtavassa asemassa olevat ihmiset näyttäisivät muille esimerkkiä, ja alkaisivat pukeutua vaatimattomasti, jotta tapahtuisi yleinen asennemuutos ja ”liikoja koristeluja ja ulkoa tuotuja muotipukuja ruvettaisiin pitämään nousukkaan kylttinä”.

Tässäkin Tähestäjä vetosi moraalien ja käytännöllisyyden lisäksi myös estetiikkaan. Hän kiirehti huomauttamaan ettei ”yksinkertaisesti ja luonnollisesti” pukeutuminen suinkaan tarkoittanut rumuutta ja mauttomuutta. Tähestäjä siis ymmärsi ettei kukaan tahtonut pukeutua rumasti vaikka se olisikin ollut moraalisesti oikein, vaan oli löydettävä tapa pukeutua yhtä aikaa kauniisti ja moraalisesti. Samaten hän ymmärsi että naiset tahtoivat seurata muotia. Siksi hän ei vaatinutkaan heitä hylkäämään muotia, vaan toivoi että muotia muutettaisiin parempaan suuntaan. Lisäksi hän vetosi luonnollisuuteen, ja antoi ymmärtää että hienot, ulkomaiset vaatteet olisivat jotenkin luonnottomia. Tähestäjä tuntuu vetosi luonnollisuuteen mielellään, toisessa tekstissä hän moitti talvimuotia ”luonnottomaksi”.²⁸ Luonnollisuus ei hänen teksteissään näyttäydä synnynnäisenä ominaisuutena, vaan taitona jossa naiset tarvitsevat ohjausta.

9. Kotimaisuus ja kansainvälisyys.

Joissakin *Naisten äänen* muotijutuissa on havaittavissa voimakas isänmaallinen painotus. Yhdessä pakinassaan Tähestäjä suri ”typerien Pariisin muotien” leviämistä Suomen maaseudulle.²⁹ Hän kertoi vähän alentuvaan sävyyn tapaamistaan maalaisnaisista, jotka olivat tehneet itselleen nykyaikaiset puvut. Tähestäjän mielestä ”pariisilaisen puolimaailman käyttämät hetaleet” eivät sopineet ruumiillisen työn merkitsemille maalaisnaisille. Muotipuku paljasti ”paksut ruskeat käsivarret ja jykevät sääret”, jotka olivat ristiriidassa liian hienon vaateen kanssa. Tähestäjä toivoikin että he pukeutuisivat ”kauniisiin kansallispukuihimme” jotka sopisivat heille paremmin. Myös nimimerkki ”Unilukkari” toivoi että ”kansallispuvut vihdoinkin taas pääsevät kunniaansa ja tekevät meidät riippumattomiksi Parisin muodeista ja kaikenlaisista ulkoa tuoduista hepeneistä”.

²⁷ Naisten ääni, 29.10.1921, s. 11.

²⁸ Naisten ääni, 20.10.1923, s. 8.

²⁹ Naisten ääni, 18.9.1927, s.12.

Nimimerkki ”Ennakkoluuloton” taas kertoi kohdanneensa Sveitsissä ulkomaalaisia palvelevia tarjoilijattaria, jotka pukeutuivat kansallispukeuihin.³⁰ Hän kehotti kielitaitoisia suomalaisnaisia tekemään samoin, sillä kansallispuvuista ”voisi löytyä yhtymäkohtia ja keskustelunaiheita”. Tässä tekstissä kansallinen ja kansainvälinen sekoittuvat kiinnostavalla tavalla. Kirjoittaja kehotti suomalaisnaisia pukeutumaan kansallispukuun ulkomaalaisen esimerkin mukaan, miellyttääkseen ulkomaalaisia vieraita. Kansallispukeu miellettiin suomalaisen kulttuurin tuotteeksi jonka eksoottisuus viehättää ulkomaalaisia turisteja, mutta siinä oli kuitenkin jotain niin universaalia, että turisti voisi löytää siitä yhtymäkohtia omiin kulttuuriinsa. Kansallinen symboli saattoi siis auttaa luomaan kansainvälisiä suhteita.

Toverittaresta löytyy erilaista näkökulmaa edustava kolumnisti Dagmar Parmas, joka Pariisissa käytyään kirjoitti ihailevasti muodikkaista pariisittarista.³¹ Hän kertoi kaikkien yhteiskuntaluokkien pariisilaisnaisten ”kohottaneen pukeutumisensa taiteeksi, ja köyhätkin pariisilaisnaiset pukeutuivat aistiikkaasti ja sievästi. Ranskassa muoti siis ylitti luokkarajat ja tuotti kaikkien luokkien naisille iloa.

Parmas myös raportoi että paikallisjunissa istuvat pariisittaret ompelivat kainostelematta jopa aluspaitoja. Miesten katseet eivät heitä häirinneet, mitä Parmas piti merkinä naisten ”luonnollisuudesta”. Tässä yhteydessä luonnollisuudella tarkoitetaan ilmeisesti mutkatonta suhtautumista alusvaatteiden edustamaan kehollisuuteen ja seksuaalisuuteen.

Parmasin mielestä Ranska oli varsin naisvaltainen maa: ”Nainen se komeilee joka reklaamissa, naisia varten ovat suurimmat, maailman kuulut ompeluliikkeet, naisen turhamaisuutta tyydyttääkseen työskentelevät Pariisin etevimmät kulta- ja jalokiviliikkeet.” Toisin kuin toisessa jutussa haastateltu Louise Saumoneau, Parmas ei suinkaan pitänyt muotia uhkana naisten asemalle, vaan näki sen naisten vallan merkinä. Hänelle Pariisin muoti edusti sekä luokkien että sukupuolten tasa-arvoa. Hän myöskin kertoi lukijoilleen yksityiskohtaisesti Pariisin muodista, jotta hekin saattoivat sitä seurata. Parmas vaikuttaa pitäneen Pariisin muotia suomalaisillekin sopivana, toisin kuin monet *Naisten Äänen* kirjoittajat.

Myöskään ulkomaisen muodin arvostelijat eivät välttämättä tuominneet kaikkea ulkomaista. Tähestäjä arvosteli ulkomaista muotia epäterveelliseksi ja alentavaksi, mutta hän myös ihaili sveitsiläistä muotia ja kannusti (varakkaita) suomalaisia ottamaan mallia vaatimattomasti elävästä ja pukeutuvasta sveitsiläiseliitistä.³² Tämä on jo toinen muotijuttu missä Sveitsi mainitaan, mikä on minusta hieman yllättävää. Olin odottanut että muotimaa Ranska mainittaisiin, ja kenties

³⁰ Naisten ääni, 21.6.1926, s. 20.

³¹ Toveritar, 1.10.1924, s. 7.

³² Naisten ääni, 29.10.1921, s. 11.

myös Italia, Saksa tai Englanti, mutten ollut odottanut että sveitsiläistä muotia pidettäisiin jotenkin erityisenä.

10. Terveys

Taru Parikan Pro Gradu -työstä *Muotihulluutta ja terveyden teesejä : pukeutuminen naisten terveyden ja toimintamahdollisuuksien määrittäjänä suomalaisissa aikakauslehdissä vuosina 1889-1914* käy ilmi että jo edellisinä vuosikymmeninä oli väiteltä muodin terveellisyydestä. Aikakauslehdissä kritisoitiin kiristäviä vaatteita, painavia hameita ja ilmastoon nähden liian kevyttä pukeutumista.³³

1920-luvulla sekä *Naisten äänen* että *Toverittaren* kirjoittajat kiinnittivät paljon huomiota muodin terveellisyyteen. Ulkomaista muotia pidettiin usein uhkana suomalaisnaisten terveydelle. Lääketieteen lisensiaatti Kaarina Kari varoitti kahdessa *Toverittaren* artikkelissa vääränlaisen pukeutumisen vaaroista.³⁴ Hän valitti ihmisten seuraavan lämpöisistä maista tulevaa muotia vaikei se sovi Suomen oloihin. Ulkomaisen esimerkin ohjaamana nuoret tytöt käyttivät liian ohuita sukkiä, ja vähensivät alusvaatteita näyttääkseen hoikilta, mikä altisti heidät kylmettymiselle. Kari pelkäsi ulkomaisen muodin suorastaan vaarantavan suomalaisnaisten terveyden:

”Meillä, jossa vuodenaikojen lämpöero on niin suuri, täytyy talvi- ja kesävaatetuksenkin eron olla suuri ennenkaikkea lämpimyyteen nähden. Nykyajan muoti, joka suosii solakkuutta ja hoikkuutta, johtaa nuoret tytöt helposti siihen, että alusvaatetusta vähennetään liikaa. Tyydytään ohuihin suurisuisiin alushousuihin, korkeintaan ohuet tuulta läpäisevät trikoohousut päälimmäisenä. Varsinkin nyt, kun muoti on lyhentänyt hameet polviin asti, pääsee vatsanpohja liiaksi kylmenemään. Etenkin kuukautisten aikana tämä on vaarallista aiheuttaen tauteja ja sairauksia vatsanpohja elimissä.”³⁵

Kari oli myös huolissaan puristavista vaatteista, jotka haittasivat hengitystä ja verenkiertoa. Pannaan joutuivat kireät korkokengät, puristavat sukkanauhaliivit ja reiden ympäri sidottavat sukkanauhat. Hän ei kuitenkaan tuominnut kaikkea uutta muotia, vaan huomautti ettei ”kureliivin puristama ampiaisvartalo” onneksi enää ollut muodissa, eli sen suhteen muoti oli muuttunut terveellisemmäksi. Kari arveli että lasten ja nuorten ruumiit kehittyisivät kaikkein parhaiten, jos he voisivat olla kaiken aikaa alasti. Hän ei tietenkään ehdottanut että ihmiset

³³ Taru Parikka, *Muotihulluutta ja terveyden teesejä : pukeutuminen naisten terveyden ja toimintamahdollisuuksien määrittäjänä suomalaisissa aikakauslehdissä vuosina 1889-1914*, s. 89.

³⁴ *Toveritar*, 1.7.1928 (No14), s. 5, 1.12.1928, s. 23.

³⁵ *Toveritar*, 1.12.1928, s. 23.

kuljeskelisivat alasti ympäriinsä, mutta hän toivoi että lapset puettaisiin sellaisiin vaatteisiin, joista olisi mahdollisimman vähän haittaa kasvulle.

Toisessa *Toverittaren* jutussa nimetön kirjoittaja kertoi opettavaisen kauhutarinan ”lämpimän eteläisen maan muodin” vaaroista.³⁶ Eräs helsinkiläisneito oli palelluttanut jalkansa katsoessaan ravikilpailuja. Kirjoittaja väitti että joissakin sairaaloihin oli perustettu erityiset ”silkkisukkaosastot” tällaisille tapauksille.

Myös *Naisten äänen* Tähestäjä oli huolissaan silkkisukkien terveysvaikutuksista. Hän puhui muodin orjista³⁷, jotka seuraavat muotia koska pelkäsivät ihmisten tuomitsevan epämuodikkaan pukeutumisen. He käyttivät keskellä talvea ohuita ihonvärisiä sukkia, mikä oli Tähestäjän mielestä luonnotonta. Tähestäjä vetosi luonnollisuuden ja terveyden lisäksi myös miesten mielipiteeseen. Hän siteerasi miespuolista tuttavaansa, joka piti tummia sukkia ja matalakorkoisia kenkiä käyttävistä naisista. Ihonvärisiä sukkia käyttäviä naisia miehet sen sijaan pilkkasivat ”lihasääriksi”. Tähestäjän mielestä muotia ei siis kannattanut seurata koska se oli epäterveellistä, ja sitä paitsi miehetkään eivät pitäneet siitä.

Toisessa jutussa Tähestäjä moitti talvimuotia ”epäloogilliseksi”.³⁸ Lyhyet hameet, ohuet sukat ja niukat alusvaatteet olivat hänen mukaansa ”ulkoa tuotuja vaatemaleja” jotka eivät sopineet Suomen talveen. Ne altistivat naiset paitsi kylmälle ja taudeille, myös vähättelylle: ne jotka pitivät naisia ”epäloogillisina” saivat talvimuodista uuden todisteen naisten epäloogillisuudesta. Ulkomainen muoti siis vaaransi naisten uskottavuuden ja samalla heidän asemansa yhteiskunnassa. Hieman yllättäen Tähestäjä vetosi myös hygieniaan. Hänen mukaansa monet muodikkaat naiset laiminlöivät ruumiinsa puhtaanapidon ja haisivat ällöttävästi hieltä ja lialta. Muodin ja likaisuuden syy-yhteys jää kuitenkin hämäräksi.

Päinvastaista kantaa edusti lääketieteen tohtori Margarete Ridrer-Kleeman, joka jakoi *Toverittaren* lukijoille ohjeita terveelliseen elämään.³⁹ Artikkelin kuvitus paljastaa Ridrer-Kleemanin suhtautumisen uuteen muotiin. Ensimmäisellä sivulla on piirustus joka esittää ”entisajan naista”. Hänellä on pitkä hame, suuri hattu, kumara ryhti ja korsetilla luonnottoman pieneksi puristettu vyötärö. Seuraavalla sivulla on ”nykyajan nainen”, joka seisoo aurinkoisella rannalla polkkatukka ja löysä, polvipituinen mekko tuulessa liehuen. Hänellä on kädessä sulkapallomaila, ja hän suorastaan uhkuu elinvoimaa. Viesti on selvä: nykyajan muoti on terveellistä.

³⁶ *Toveritar*, 1.2.1926, s. 19.

³⁷ *Naisten ääni* 8.8.1926, s. 16.

³⁸ *Naisten ääni*, 20.10.1923, s. 8.

³⁹ *Toveritar*, 1.2.1929, s. 22.

11. Johtopäätökset

Olin odottanut että keskiluokkaisille naisille suunnatussa oikeistolaisessa *Naisten äänessä* suhtauduttaisiin muotiin positiivisemmin kuin työläisnaisille suunnatussa vasemmistolaisessa *Toverittaressa*. Kävi kuitenkin ilmi että *Naisten äänessä* uutta muotia arvosteltiin paljon enemmän, ja etenkin pakinoitsija Tähystäjä haukkui sitä innokkaasti. Myös *Toverittaressa* uutta muotia arvosteltiin jonkin verran, mutta sitä myös keuhuttiin paljon.

Useat *Naisten äänen* kirjoittajat moittivat uutta muotia epäsiiveelliseksi. Heille meikki ja paljaat sääret edustivat sukupuolimoraalin rappeutumista, joka oli vaarallista naisille ja koko yhteiskunnalle. Tähystäjä uskoi että naiset pukeutuivat ”riettaisiin” vaatteisiin miellyttääkseen miehiä, mitä hän piti esineellistävänä ja alentavana. Uuden muodin vuoksi miehet eivät ottaneet naisia vakavasti, mikä vaaransi heidän asemansa yhteiskunnassa. Myös naisille auneilla uusilla työpaikoilla sopimaton pukeutuminen vaaransi naisten uskottavuuden. Naiset myös vähensivät toistensa uskottavuutta arvostelemalla toistensa pukeutumista. Sitä paitsi muotiin keskittyivät naiset laiminlöivät yhteiskunnallisen vaikuttamisen. Tämä miellettiin erityisesti nuorten, huvittelunhaluisten ”jazz-tyttöjen” ongelmaksi.

Toverittaren toimituksessa ei kannettu samanlaista huolta naisten uskottavuudesta, ja uuden muodin siivettömyydestäkin kirjoitettiin vain yhdessä jutussa. Muutenkin muotiin suhtauduttiin *Toverittaressa* huomattavasti positiivisemmin kuin *Naisten äänessä*. Polkkatukkaa pidettiin käytännöllisenä ja tasa-arvoisena hiustyylinä, ja uutta muotipukua keuhuttiin halvaksi ja helpoksi valmistaa. Tämä oli minusta hieman yllättävää. Etukäteen oletin että vasemmistolainen *Toveritar* suhtautuisi muotiin negatiivisemmin kuin oikeistolainen *Naisten ääni*, mutta asia olikin päinvastoin.

Toverittaressa lukijoita kannustettiin usein säästäväisyyteen, ja heille annettiin säästämisvinkkejä. Keskiluokkaisemmassa *Naisten äänessä* säästäväisyyttä ei pidetty samalla tavalla tarpeellisenä lukijoille, mutta lukijoita kannustettiin välttämään tuhlaamista yhteisen hyvän vuoksi.

Kuten saattoi olettaa, oikeistolaisessa *Naisten äänessä* isänmaallisuutta painotettiin enemmän, ja esimerkiksi kansallispukuja ylistettiin. Myös *Toverittaren* kirjoittajat pitivät ulkomaista muotia pidettiin terveysuhkana. Toisaalta molemmista lehdistä löytyi myös ulkomaisen muodin ihailua.

Muodin vaikutuksesta terveyteen kirjoitettiin sekä *Naisten äänessä* että *Toverittaressa*. *Naisten äänessä* uusi muoti nähtiin lähes yksinomaan epäterveellisenä. Pieniä alusvaatteita, paljastavia pukuja ja ohuita sukkaa pidettiin uhkana terveydelle, sillä ne altistivat naisen kylmälle. *Toverittaren* kirjoittajien suhtautuminen oli vähemmän negatiivista. He ilmaisivat

samanlaisia terveyshuolia kuin *Naisten äänen* kirjoittajat, mutta joitakin uusia muoti-ilmiöitä pidettiin myös terveellisinä. Yhden terveysaiheisen artikkelin kuvituksessa uusi muoti esitettiin yksinomaan hyvässä valossa.

Päinvastoin kuin oletin, uskonnollisia perusteluja ei tutkimissani lehdissä käytetty juuri lainkaan. Edes sukupuolimoraalin yhteydessä ei vedottu uskontoon. Tämä on yllättävää kun ottaa huomioon miten suuri osa Suomen väestöstä oli 1920-luvulla uskovaisia. Olin myös ajatellut että lyhyttukkaisten naispunakaartilaisien muisto voisi vaikuttaa siihen miten suomalaiset suhtautuivat polkkatukkaan. Lähdeaineistossani ei kuitenkaan kertaakaan viitattu naispunakaartilaisiin.

Lopuksi voin todeta että muuttuva muoti selvästikin kiinnosti 1920-luvun naistoimittajia ja siitä kirjoitettiin sekä oikeistolaisessa *Naisten äänessä* että vasemmistolaisessa *Toverittaressa*. *Naisten äänen* ja *Toverittaren* kirjoittajien asenteet ja mielipiteet erosivat jonkin verran toisistaan, mutta myös yhtäläisyyksiäkin oli. Uudesta muodista oltiin montaa mieltä, sitä puolustettiin ja vastustettiin moninaisin, usein ristiriitaisin argumentein. Muodista kirjoittaessa vedottiin enimmäkseen ideologisiin, moraalisiin ja käytännöllisiin seikkoihin, mutta usein kirjoittajat kokivat tarpeelliseksi käyttää myös esteettisiä perusteluja. Ei riittänyt että jokin oli terveellistä tai siveellistä, sen piti myös olla kaunista ja miellyttää miehen silmää.

12. Lähteet

Naisten ääni, Helsinki, Weilin & Göös, 1920-1929, Kansalliskirjaston digiaineisto.

Toveritar, Helsinki, Suomen Sosiaalidemokraattinen työläisnaisliitto, 1920-1929, Kansalliskirjaston digiaineisto.

13. Kirjallisuus

Arja Turunen, *Hame, housut, hamehousut – Vai mikä on tulevaisuutemme?*, Suomen muinaismuistoyhdistys: Helsinki, 2011.

Marketta Franck, *Waatteen viesti ja viettelys*, Nukke ja pukumuseo: Tampere, 1997.

Taru Parikka, *Muotihulluutta ja terveyden teesejä : pukeutuminen naisten terveyden ja toimintamahdollisuuksien määrittäjänä suomalaisissa aikakauslehdissä vuosina 1889-1914*,

Tampereen yliopisto, Tampere, 2017.

Pekka Tarkka: 'Nuoren tasavallan taide ja tiede'. Teoksessa Avikainen, Paula et al. (toim.), Suomen historia 7, Weilin-Göös: Espoo, 1987.

Markku Kuisma, 'Modernia Suomea rakentamassa'. Teoksessa Strandberg, Joni (toim.), *Suomalaisen arjen historia, modernin Suomen synty*, Weilin-Göös: Porvoo, 2007, s. 36-38.

Kaartinen, Salmi, Tuominen, *Maamme, itsenäisen Suomen kulttuurihistoria*, Porvoo, WSOY, 2007, s. 79.

Saarikangas, Mäenpää, Sarantola-Weiss, *Suomen kulttuurihistoria*, Kustannusosakeyhtiö Tammi, s. 380.